

doi: 10.3935/rsp.v15i3.783

MEĐUNARODNA KONFERENCIJA: DJELOVANJE I OBLIKOVANJE SOCIJALNE DRŽAVE

Zagreb, 17-18. travnja 2008.

Širom svijeta uvelike se raspravlja o pitanjima određivanja uloge socijalne države, ublažavanja siromaštva, nejednakosti i socijalne isključenosti, iznalaženja prave ravnoteže između djelovanja socijalne skrbi i dovoljne motiviranosti građana za rad i oslanjanje na vlastite snage, što boljeg usmjeravanja pomoći na skupine koje su najviše ugrožene i drugo. Imajući na umu važnost navedene problematike, Institut za javne financije i Zaklada Friedrich Ebert organizirali su u travnju 2008. dvodnevnu konferenciju »Djelovanje i oblikovanje socijalne države« na kojoj se raspravljalo o mogućnostima i načinima unapređenja djelovanja socijalne države.

Peter Lambert, sa Sveučilišta u Oregonu, SAD, izložio je rad o redistributivnom učinku američkog poreznog sustava u razdoblju 1994.-2004., nastao u suautorstvu s Kinamom Kimom. Autori su ustanovili da je dohodovna nejednakost u SAD-u u promatranom razdoblju narasla, ali je zahvaljujući porezima i socijalnim transferima smanjena za približno trećinu. U SAD-u je u promatranom razdoblju smanjena progresivnost ukupnog poreznog sustava, posebice poreza na dohodak, čime je naravno ublažen redistributivni učinak.

U prvoj sesiji, pod nazivom Pravednost i učinkovitost, izložena su četiri rada. António Afonso iz Europske središnje banke predstavio je rad »Odrednice raspodjele dohotka i učinkovitost javne potrošnje« koji je pripremio zajedno s Ludgerom Schuknechtom i Vitom Tanzijem. U radu se istražuje utjecaj javne potrošnje, obra-

zovanja i institucija na raspodjelu dohotka u razvijenim zemljama. Kod razmatranja odrednica raspodjele dohotka autori istražuju početne uvjete i javnu politiku kojom se izravno (kroz poreze i javnu potrošnju) ili posredno (kroz mogućnost ostvarivanja dohotka, izgradnju ljudskog kapitala i institucije) ublažavaju postojeće dohodovne nejednakosti.

Etibar Jafarov iz Međunarodnog monetarnog fonda izložio je rad »Djelotvornost javne socijalne potrošnje u Hrvatskoj« napravljen u suautorstvu s Victorijom Gunnarsson. U radu se razmatra stanje u tri područja: zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i socijalnoj skrbi. Hrvatski zdravstveni pokazatelji većinom su bolji od onih u EU-10, ali osjetno lošiji od onih u starim članicama. Prijedlozi mjera u zdravstvu usmjereni su među ostalim na potrebu redefiniranja zdravstvenih usluga koje su pokrivena općim osiguranjem, osnaživanja pružanja zdravstvenih usluga u privatnom sektoru, razvijanja poticaja za liječnike u primarnoj praksi da ne šalju pacijente na (nepotrebne) specijalističke preglede i racionalizacije mreže bolnica. Za obrazovanje njihovi su prijedlozi usmjereni na veće sudjelovanje korisnika u pokrivanju troškova visokog obrazovanja dok je u sustavu socijalne skrbi potrebno unaprijediti ciljanost prava prema osobama s najvećom razinom potreba, smanjiti i uskladiti postojeća prava i naknade te konsolidirati administriranje socijalnim naknadama.

Predrag Bejaković iz Instituta za javne financije svoj je rad posvetio »Mogućnostima za ublažavanje sukoba pravednosti i učinkovitosti u socijalnoj politici, zapošljavanju i obrazovanju«. Usuglašavanje pravednosti i učinkovitosti znači pomirenje gotovo nepomirljivog jer je učinkovitost u najvećoj mjeri usmjerena na pažljivo gospodarenje ograničenim resursima u zadovoljavanju potreba korisnika, dok je pravednost više prihvaćena kao važna odrednica dugoročnog napretka. Za ostvariva-

nje napretka, društvo treba stvoriti poticaje kako bi stanovništvo razvijalo svoj ljudski kapital i inovacije.

Anil Duman s *Central European University* iz Budimpešte u svom prilogu istražuje povezanost odrednica obrazovanja i dohodovne nejednakosti u Turskoj. Zanimljivo je da je u toj zemlji u posljednjih 40-ak godina zabilježeno smanjivanje dohodovnih nejednakosti, iako pri tome treba imati određenu rezervu zbog kakvoće ranijih podataka. U razdoblju od 1987. do 2005. godine znatno se smanjio udio dohotka koji ostvaruju slabije obrazovani (nepismeni, osobe s nesvršenom i samo s osnovnom školom), a značajno se povećao udio dohotka koji primaju osobe srednjeg, višeg i visokog obrazovanja.

U drugoj su sesiji posvećenoj općenito modelu socijalne države izložena dva rada. Eduardo Tomé sa Sveučilišta Lusíada de Famalicão iz Porta, Portugal, procjenjuje moguć buduću razvoj socijalne države. Iako se već gotovo tridesetak godina uporno govori o njezinom neminovnom kraju, što su u velikoj mjeri preuzeli i mediji javnog priopćavanja, ipak skandinavske zemlje i nadalje (ili možda usprkos) imaju najbolje pokazatelje ljudskog razvoja, očekivanog trajanja i kvalitete života, što sve uvelike dovodi pod znak pitanja opravdanost oštrih napade neoliberalnih teoretičara na mogućnost dugoročnog očuvanja i financijsku održivost socijalne države.

Andreas Bergh sa Sveučilišta u Lindu, Švedska, razmatra razloge začuđujućeg opstanka socijalne države u Švedskoj, koju poput ostalih skandinavskih država obilježavaju veliki javni rashodi i visoki porezni teret. Autor navodi da je postupnim promjenama i prilagođavanjem značajno promijenjen oblik socijalne države te je očuvana politička podrška birača koji bi joj inače okrenuli leđa. Strategija postupnih promjena vodila je do heterogene univerzalističke politike koju obilježavaju prilagodljivost, sloboda odabira te financiranje usluga iz javnih i privatnih izvora. Same mjere prilagodbe ostvarene su kroz promjene u poreznom sustavu, razvoj poticaja za rad, prihvaćanje sufinanciranja iz privatnih izvora te rašireno korištenje vaučera kako bi se osigurala sloboda odabira i privatno pružanje usluga.

Na konferenciji velika je pozornost posvećena mirovinskom sustavu, te su u trećoj sesiji izložena četiri rada.

Christophe Hachon, iz Centra za ekonomiju Sveučilišta Sorbona u Parizu, istražuje redistribuciju, mirovinski sustav i akumulaciju kapitala. Autor navodi postojanje nejednakosti u mirovinskom sustavu vezanom uz trajanje života. Na primjer, žene uglavnom rade manji broj godina i odlaze ranije u mirovinu od muškaraca, a žive duže te slijedom toga ostvaruju veća mirovinska prava. Nadalje, siromašniji, slabije obrazovani, manje plaćeni i neposredni izvršitelji žive kraće, dok bogatiji, obrazovaniji, bolje plaćeni i osobe na rukovodećim mjestima žive osjetno dulje te dulje vremena primaju mirovinu.

Miroslav Verbič iz Instituta za ekonomska istraživanja u Ljubljani detaljno objašnjava parameterijske promjene sadašnjeg javnog mirovinskog osiguranja te uvođenje obveznog dopunskog osiguranja u Sloveniji. Navedene promjene – prije svega, podizanje zakonski utvrđene dobi za odlazak u mirovinu, proširenje broja godina osiguranja koje se uzimaju kod izračuna mirovine – imaju vrlo dugačko prijelazno razdoblje (za žene čak do 2022. godine), pa se i njihovi učinci ne mogu uskoro očekivati. Kako je utvrđeno akturskim izračunima, mladi naraštaji i nove generacije osiguranika značajno će gubiti uslijed mirovinske reforme (plaćat će znatno više doprinosa nego što će ostvariti mirovinskih prava), ali niti to neće biti dovoljno za ublažavanje nepovoljnih demografskih trendova (ponajviše starenje stanovništva i povećanje udjela starijeg stanovništva u ukupnom).

Zdeněk Tomeš s Masarykovog sveučilišta u Brnu, Češka Republika, izlaže o utjecaju starenja stanovništva na ekonomiju mirovinskih sustava. Tomeš ipak vjeruje da su strahovi o financijskoj neodrživosti mirovinskih sustava pretjerani i da se oni mogu očuvati **finim prilagođavanjem** putem povećanja stope aktivnosti i zaposlenosti, većom radnom aktivnosti starijih osoba.

Marjan Maes s Katoličkog sveučilišta u Bruxellu izložila je svoj prilog posvećen redistributivnom učinku triju mogućih scenarija reformi općeg javnog sustava starosnog mirovinskog osiguranja u Belgiji, s posebnom pozornošću kako mirovinsko osiguranje potiče zaposlenike u privatnom sektoru na prestanak radne aktivnosti i odlazak u mirovinu. Autorica istražuje utjecaj reformi na ponašanje osiguranika, djelovanje na državni proračun i raspodjelu dohotka umirovljenih osoba.

U posljednjoj sesiji posvećenoj mjerama socijalne politike u očuvanju pravednosti i učinkovitosti sustava izložena su tri rada. Edlira Narazani sa Sveučilišta u Torinu i Isilda Shima iz Europskog centra za socijalnu politiku i istraživanja proučile su učinke austrijske politike očuvanja dohotka na ponudu rada osoba koje su u dobi pred mirovinom. Zbog više razloga, Austrija ima vrlo niske stope radne aktivnosti starijih osoba. Autorice su razmatrale djelovanje nekoliko reformi koje su se sastojale u smanjivanju mirovinskih prava povezanih s pružanjem pojedinih oblika pomoći ovisno o dohodovnom ili imovnom stanju.

Milford Bateman sa Sveučilišta Juraj Dobrila u Puli i Andreja Benković sa Sveučilišta u Hohenheimu, Njemačka, svoj su rad posvetili mogućnostima mikrofinanciranja neformalnih gospodarskih aktivnosti kao učinkovitoj zamjeni za temeljna prava državnog sustava socijalne skrbi. Na mnogim primjerima iz više zemalja u razvoju i tranziciji, autori zaključuju da je mikrofinanciranje u cjelini prilično neučinkovito,

postotak poslovnih neuspjeha je vrlo velik – ponajviše zato što postoji zasićenost tržišta uglavnom sličnim uslugama, a i slaba je kupovna moć lokalnog stanovništva, tako da su nesuđeni poduzetnici na kraju u gorem položaju nego što su bili prije započinjanja poslovne aktivnosti.

Istraživanje o redistributivnim učincima hrvatskog poreznog sustava izložio je Ivica Urban iz Instituta za javne financije, Zagreb. Često platitelj poreza nije i osoba koja stvarno snosi porezni teret, a riječ je o prevaljivanju (incidenciji) poreza. U Hrvatskoj je vrlo malo istraživanja o tome tko stvarno snosi teret pojedinih poreznih oblika, a posebice nedostaju istraživanja o snošenju cjelokupnog opterećenja poreznog sustava. U ovom radu se raspravlja o metodama istraživanja i iznose preliminarni rezultati istraživanja porezne incidencije i redistributivnih učinaka.

Vrlo kvalitetni radovi i zanimljiva rasprava na konferenciji nedvojbeno su pokazali da se socijalna država uvelike mijenja: socijalna se prava smanjuju, usmjeravaju prema onima koji najviše trebaju pomoć, potiče se što duže zadržavanje u svijetu rada, iznalaze načini ublažavanja nejednakosti poreznog i mirovinskog sustava.

Predrag Bejaković

doi: 10.3935/rsp.v15i3.793

**MEĐUNARODNA
KONFERENCIJA I
NACIONALNA RADIONICA:
LISABONSKA AGENDA ZA
JUGOISTOČNU EUROPU
Zagreb, 6. - 7. svibnja 2008.**

U Zagrebu je 6. svibnja 2008. održana nacionalna radionica »Lisabonska agenda za jugoistočnu Europu: fleksibilnost